

Toelichtingen bij het RLG-advies 'Dierziektebeleid met draagvlak'

door prof. H.J.L. Vonhoff, voorzitter van de Raad voor het Landelijk Gebied

Inleiding bij de aanbieding van het advies 'Dierziektebeleid met draagvlak'

op 6 februari 2004 aan minister Veerman van LNV

Het probleem

De minister heeft ons gevraagd hoe om te gaan met de gevoelens en de weerstand in de samenleving die drie grote uitbraken en de bestrijding daarvan hebben opgeroepen. Voor de aanpak bij de vorige uitbraken is in Nederland geen draagvlak meer: denk aan de beelden van dieren die met shovels in vrachtwagens werden gekiept, ruimen van dieren in natuurgebieden en het ruimen van hobbydieren. En inmiddels zijn er in Nederland meer mensen die dieren houden als hobbydier, gezelschapsdier of voor sport, dan er veehouders zijn.

De oplossing

De minister zoekt draagvlak voor het beleid. Dat kan en moet via twee wegen: het beleid aanpassen én goed communiceren. En het gaat niet alleen om de overheid: een ander beleid heeft niet alleen consequenties voor het handelen van de overheid, maar ook voor partijen in de keten, en voor hobbydierhouders.

Overheid: beleid

Voor de overheid gaat het zoals ik zei om twee wegen: beleid aanpassen én communiceren.

De overheid kan het grootschalig ruimen sterk terugbrengen door bij een uitbraak dieren te vaccineren. De raden onderschrijven de inzet van het kabinet om het non-vaccinatiebeleid van de EU aan te passen; de eerste stappen zijn daarin gezet maar vragen om een vervolg. De rijksoverheid dient overigens de centrale regie en eindverantwoordelijkheid voor de bestrijding van zeer besmettelijke dierziekten te houden, maar wel anderen goed daarbij betrekken. Uit concurrentieoverwegingen zal de overheid blijvend een deel van de kosten moeten dragen.

Overheid: communicatie

Naast de inhoud van het beleid zijn verbeteringen in de communicatie over het beleid nodig: continu uitleggen waarom maatregelen nodig zijn, luisteren naar suggesties en als het kan er ook iets mee doen. En dat vereist bijzondere aandacht bij een crisis die snel en doortastend handelen vraagt. In dat licht moet u onze opmerkingen over communicatie zien. Het kan eigenlijk nooit voldoende zijn. De aanpak bij de vogelpest, met uitzondering van de ruiming van hobbykippen, was aanzienlijk beter dan bij de MKZ crisis. Ik hoop dan ook dat u onze suggesties op dit punt als een aansporing zult ervaren om de positieve ontwikkeling in het beleid door te zetten.

Ketenpartijen

De partijen in de voedselketen zelf, veehouders, slachterijen, de zuivelindustrie, de supermarkten en daar hoort ook de consument bij, kunnen veel doen om het risico van een uitbraak en de gevolgen daarvan te beperken. Onder meer met meer buffercapaciteit in de stallen, betere hygiëne en bewuster omgaan met contacten tussen groepen dieren en tussen mensen en dieren. Omdat diertransporten risico's opleveren moeten deze sterk worden teruggebracht. Op den duur is verdere regionalisering van de productieketen als geheel onvermijdelijk. Producten van gevaccineerde dieren kunnen overigens zonder enig risico worden geconsumeerd. Supermarkten, zuivelindustrie en slachterijen moeten dan ook samen de afzet van producten van gevaccineerde dieren verzekeren.

Hobbydieren

Houders van dieren die niet in de voedselketen komen, zoals hobbydieren, moeten hun dieren preventief kunnen laten enten mits dat gepaard gaat met een goede registratie van de dieren. Zij moeten daarvoor zelf de verantwoordelijkheid nemen. Dieren in natuurterreinen en dierentuinen en dieren van zeldzame huisdierrassen moeten in principe niet meer geruimd worden. Wanneer in natuurterreinen vaccinatie niet mogelijk is kan isolatie een effectief middel zijn.

Gevoelens, waarden en belangen

Uw vraag was om in beeld te brengen welke gevoelens er in de samenleving bestaan. Uit normatief-ethisch onderzoek blijkt dat de bevolking respect voor een normale levensloop van dieren een belangrijk moreel argument acht. De normale levensduur is bij een productiedier altijd beperkt: de lengte van de productiecycclus of de normale gebruiksduur, bij andere dieren is dat tot de natuurlijke dood. Een meerderheid van de bevolking vindt het doden van besmette en zieke dieren bij een uitbraak van een zeer besmettelijke ziekte aanvaardbaar. Slechts een minderheid vindt het doden van gezonde dieren in zo'n situatie aanvaardbaar. Dat ligt echter anders als een dierziekte bedreigend kan zijn voor de gezondheid van mensen; dan vindt een meerderheid het wel acceptabel om dieren te doden.

Opvang van de gevolgen

Een goede opvang van betrokkenen - als er ruimingen nodig zijn - is belangrijk tijdens een crisis, maar ook nog daarna. Het ministerie van LNV doet op dit punt heel goed werk en ondersteunt wat lokaal gebeurt, maar u heeft daarbij ook uw ambtgenoot van VWS nodig voor specifieke zorg die een aantal betrokkenen nodig heeft. De uitbraken en de ruimingen hebben ook ingrijpende economische gevolgen, die nog jaren lang doorwerken als gevolg van verlies van markten en omdat boeren soms jaren nodig hebben om weer een goede veestapel op te bouwen. Alle schakels in de keten zullen hun rol moeten spelen om de gevolgen te beperken en de continuïteit van de ketens te verzekeren.

Ik geef het woord nu over aan collega Wensing.

Toelichtingen bij het RLG-advies 'Dierziektebeleid met draagvlak' **door prof. C.J.G. Wensing, voorzitter Raad voor Dierenaangelegenheden**

*Inleiding bij de aanbieding van het advies 'Dierziektebeleid met draagvlak'
op 6 februari 2004 aan minister Veerman van LNV*

Voorzitter, mijnheer de Minister, dames en heren,

Minister Veerman realiseerde zich in het najaar 2002 tijdens de afwerking van de MKZ - crisis dat het gevoerde beleid op sterke tegenstand stuitte en dat een herhaling van dit beleid op groot maatschappelijk verzet zou kunnen rekenen. Dat de volgende crisis zich al na enige maanden zou aandienen was toen nog niet te voorzien.

De vragen aan de Raad voor het Landelijk Gebied hoe een beleid gevoerd zou kunnen worden dat op een beter maatschappelijk draagvlak zou kunnen rekenen zijn door deze Raad opgepakt, maar nieuwe beleidsimpulsen ontwikkelen zonder goed rekening te houden met technische en wettelijke mogelijkheden is uiteraard riskant.

Ik kan dit illustreren met enige anekdotes die zich in kleine gemeentes op het Friese platteland in de dertiger jaren hebben afgespeeld.

Om het lastige vervoerverbod te omzeilen verordonneerde de burgemeester dat de koeien wel verplaatst mochten worden mits ze juten zakken om hun poten hadden. Het besmettingsgevaar zou dan voldoende zijn ingeperkt.

In een naburige gemeente werd zelfs een heftige discussie gevoerd over de besmettelijkheid van MKZ. De veehouders in de gemeenteraad waren van mening dat daarvan geen sprake was. Om uit het dilemma te komen besloot de burgemeester tot een stemming in de Raad en daar werd met een kleine meerderheid vastgesteld dat het hier niet om een besmettelijke ziekte ging. Hooguit krijgen de dieren het van elkaar merkte een van de veehouders op.

De voorzitter van de RLG, professor Vonhof, heeft zich direct gerealiseerd dat handreikingen voor nieuw beleid zouden moeten stelen op een stevig diergeneeskundig fundament en dat ook aan de juridische inpassing in EU - verband aandacht zou moeten worden gegeven. Dit heeft ertoe geleid dat de RLG en de RDA samen dit voorliggende advies hebben opgesteld.

Kernpunten uit dit advies betreffen de verbetering van preventie en aanbevelingen voor een meer aanvaardbare uitvoering bij een uitbraak. Deze zijn door prof. Vonhoff aangegeven.

Ik wil daarbij nog kort enige opmerkingen maken:

1. Dat zo snel mogelijk gevaccineerd moet worden in een ring rond de primaire uitbraak. Daarover bestaat

inmiddels al een grote mate van consensus. Uit ervaring weet ik dat een besluit dit ook daadwerkelijk te doen lastig is en er zal uit diverse groeperingen zoals de zuivel en de vleesindustrie heftig protest klinken. Toch is een zeer snelle beslissing essentieel, ik zou zeggen minister neem in voorkomende gevallen uw verantwoordelijkheid.

De partijen die menen last te hebben van de vaccinatie campagne moeten vooraf overtuigd worden dat dit ook voor hen op de wat langere termijn de beste aanpak is. Hiervoor is nog heel wat zendingswerk nodig, terwijl ook het probleem van de afzet in EU-verband extra aandacht verdient. Als dit punt niet tijdig en vooral goed wordt geregeld, hebben we in de toekomst een groot probleem en valt de basis onder ons advies voor een groot deel weg.

2. Er moet geïnvesteerd worden in betere en snellere diagnostiek en goede vaccins, het liefst zouden goede markervaccins in voorraad moeten zijn of ontwikkeld moeten worden. Ten aanzien van de mogelijkheden die vroeg diagnostische technieken kunnen bieden wordt thans door de RDA een inventariserend onderzoek uitgevoerd. Het beschikbaar krijgen van goede en vooral snelle diagnostiek en goede vaccins vraagt om een stevige investeringsimpuls, maar zuinigheid op dit gebied betekent penny wise but pound foolish.

Het idee dat grote virale ziekte uitbraken geheel zonder vaccins kunnen worden bestreden is een ernstige misvatting gebleken. Ik heb er nog steeds spijt van dat ik in 1991 mijn bezwaren die ik had ten aanzien van het nieuwe beleid niet steviger heb aangezet. Als in de gevolgde aanpak niet snel verandering komt gaan we een gevaarlijke toekomst tegemoet en dit geldt niet alleen voor de diergezondheid, maar eveneens voor de humane volksgezondheid. Ik wil hier benadrukken dat de sterke focussering op MKZ en varkenspest het probleem versimpelt. De vogelpestuitbraak heeft dit heel duidelijk gemaakt, maar er zijn meer lijst A-ziekten. Wij doen nog al meewarig over b.v. runderpest, maar ook deze ziekte kan een geweldige ravage aanrichten. De pestbosjes die men nog overal in het Zuid Hollandse landschap kan terugvinden getuigen hiervan. De grootste uitbraken van veeziekten in de 19e eeuw waren op runderpest terug te voeren. Maar meneer de Minister, realiseer u dat ook andere ziekten afkomstig uit onverwachte dierlijke bronnen mogelijk zijn. Wij hebben in het advies de andere belangrijke lijst A-ziekten genoemd, maar ook met nieuwe ziekten moet rekening worden gehouden. De voorbeelden om dit aan te tonen hoef ik niet te zoeken. Ik noem in dit verband de ziekte uitbraak veroorzaakt door het nippa virus een paar jaar geleden in Maleisië die niet alleen onder varkens, maar ook onder mensen de nodige slachtoffers heeft gemaakt, of het hendra virus dat in Australië een aantal jaren geleden is opgedoken en waaraan paarden en ook mensen zijn bezweken. In Nederland was de massale uitbraak van Abortus Blauw in begin 1990 een duidelijk voorbeeld van een nieuwe ziekte, in dit geval gelukkig zonder zoönotische consequenties. Ik hoop dat de waarschuwingen die vooral door collega Osterhaus worden uitgesproken niet aan dovenmansoren zijn. Een goed zicht op de dierlijke populatie en goed toezicht op invoer is niet alleen nodig voor runderen, varkens en kippen, maar moet veel ruimer worden gezien.

Meer aandacht op het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselveiligheid voor andere diersoorten dan de gebruikelijke voedselproducerende dieren lijkt mij zeer gewenst.

Tot slot, tijdens en kort na een ziekte uitbraak is het alle hens aan dek bij de diverse onderdelen van uw Ministerie. Ik heb daar enige malen bij gestaan en heb bewondering voor de inzet en voor het improvisatievermogen. Het zou mijns inziens van wijsheid getuigen als het door ons voorgestelde permanente team gevormd en instandgehouden wordt en dat het als een kleine crisisorganisatie fungeert en alle zaken die van belang zijn bij een uitbraak up-to-date houdt, niet voor een of twee jaar, maar ik bedoel echt permanent. Het is in ons advies benoemd, maar nog wat extra accent leggen hierop kan geen kwaad.